

Výchovné poslanie rodiny (I)

Obetavá láska rodičov vytvára v rodine atmosféru, ktorá uľahčuje ich poslanie viesť svoje deti k tomu, aby žili ľudské i kresťanské čnosti.

01.10.2015

Človek je stvorený na obraz Boží a „ je jediný tvor na zemi, čo Boh chcel kvôli nemu samému.“[\[1\]](#) Keď sa narodíme na tento svet, a potom ešte dlhý čas, sme úplne závislí od starostlivosti našich rodičov. Aj keď hneď od chvíle počatia máme právo

na všetku dôstojnosť ľudskej osoby (dôstojnosť, ktorú treba ochraňovať a uznávať), je potrebný čas a pomoc iných, ak máme dosiahnuť našu plnú dokonalosť. Tento vývoj (ktorý nie je ani automatický ani autonómny, ale slobodne nadobúdaný v spojení s inými ľuďmi) je cieľom výchovy.

Samotná etymológia slova „vychovávať“ zdôrazňuje ľudskú potrebu výchovy. „Vychovávať“ pochádza z latinského slova *ducere*, čo znamená „viesť“. Každý človek potrebuje, aby ho iní viedli, aby sa mohol naplno a správne vyvíjať. Toto slovo je tiež príbuzné s *educere*, čo znamená „vyťahovať niečo von“. Edukovať teda znamená „vyťahovať z každého človeka to jeho najlepšie, jať, rozvíjať všetky jeho schopnosti. Oba tieto aspekty, viesť i vyťahovať tvoria základ poslania výchovy.

Rodičia: hlavní a první vychovávateľa

Ako učenie Cirkvi často prízvukovalo, „rodičia sú hlavní a prví vychovávateľia svojich detí.”^[2] Je to súčasne ich právo i povinnosť, zakotvené v prirodzenom zákone. Každý to môže vidieť, aj keď niekedy len intuitívne, že existuje nevyhnutné prepojenie medzi odovzdávaním ľudského života a zodpovednosťou za výchovu vlastného potomstva. Predstava, že rodičia by mohli zabudnúť na deti, ktoré priviedli na svet, alebo že by mohli zanedbávať intelektovú a morálnu formáciu svojich detí, je niečo, čo každý odmieta. Túto prirodzenú reakciu podporuje aj jasné vnímanie toho, že primárnym miestom pre rast a rozvoj každého človeka je rodina.

Božie zjavenie a učenie Cirkvi nám poskytuje hlbšie pochopenie toho, prečo sú rodičia skutočne prvým vychovávateľmi svojich detí. „Keďže ho Boh stvoril ako muža a ženu, ich

vzájomná láska sa stáva obrazom absolútnej a večnej lásky, ktorou Boh miluje človeka.”[3] V Božom pláne je rodina „ spoločnosťou osôb, znakom a obrazom spoločenstva Otca a Syna v Duchu Svätom.”[4] Odovzdávanie života je tajomstvo spolupráce medzi rodičmi a Stvoriteľom v tom, že do života privádzajú novú ľudskú bytosť, pričom každá z nich je Božím obrazom a povolaná žiť ako jeho dieťa. Zodpovednosť za výchovu je integrálnou súčasťou tohto tajomstva. Preto Cirkev vždy učila, že „ sama manželská ustanovizeň a manželská láska sú však svojou povahou od prírody zamerané na plodenie a výchovu potomstva: práve v tom dosahujú akoby svoju korunu.”[5] Otvorenosť voči životu patrí k podstate manželstva; znamená to nielen mať deti, ale aj záväzok pomáhať im žiť plnohodnotný ľudský život a priblížiť sa k Bohu.

Tajomstvo Vykúpenia nám osvetľuje úlohu rodičov vo výchove tak, ako si to želá Boh. Ježiš Kristus, ktorý svojimi slovami i skutkami „ v plnej miere odhaľuje človeka človeku a dáva mu najavo vznešenosť jeho povolania,“[6] chcel prijať ľudské telo a vyrastať v lone rodiny. Okrem toho pozdvihol manželstvo na úroveň sviatosti, dávajúc mu tak jeho plnosť v Božom pláne spásy. Podobne ako vo Svätej rodine, aj rodičia sú povolaní, aby spolupracovali s láskyplnou Božou prozreteľnosťou a viedli tých, ktorí sú im zverení do starostlivosti k zrelosti, sprevádzajúc a podporujúc rast svojich detí od narodenia až po dospelosť v *múdrosti, veku a v obľube u Boha i u ľudí.*[7]

Svätý Ján Pavol II. zhrnul všetko toto učenie, keď vysvetli tri charakteristické črty práva a povinnosti rodičov vychovávať svoje deti.[8] Po prvé, je to *zásadné,*

pretože je to prepojené s odovzdávaním ľudského života. Je to *pôvodné a primárne* s ohľadom na výchovnú rolu iných, lebo vzťah lásky medzi rodičmi a deťmi je jedinečný a zahrňa jadro výchovného procesu. A nakoniec, je to *nenahraditeľné a neodňateľné*: a preto nemožno ním poveriť plne iných, ani iní si naň nemôžu robiť nárok. Vedomá si tejto skutočnosti, Cirkev vždy učila, že výchovná rola rodičov „je tak dôležitá, že je temer nemožné poskytnúť adekvátnu náhradu.”[9] Žiaľ, zahmlievanie týchto právd spôsobilo, že mnohí rodičia zanedbávajú, alebo dokonca sa vzdávajú tejto nenahraditeľnej úlohy do takej miery, že Benedikt XVI. hovoril o „núdzovom stave vo výchove“, [10] ktorý sa každý musí snažiť naprávať.

Cieľ a oživujúci princíp výchovnej úlohy

„Boh, ktorý stvoril človeka z lásky, povolal ho aj k láske, ktorá je základným a vrozeným povolaním každej ľudskej bytosti.”[11] S ohľadom na to cieľom výchovného poslania rodičov nemôže byť nič iné, než učiť deti milovať. Tento cieľ nachádza oporu aj v skutočnosti, že rodina je jediným miestom, kde ľudské osoby nie sú milované za to, čo vlastnia, alebo čo vedia, či dokážu vyprodukovať, ale jednoducho za to, že sú príslušníkmi tej rodiny: manželia, rodičia, deti, bratia a sestry. V tomto zmysle sú veľmi príznačné slová svätého Jána Pavla II.: „Okrem toho z istého hľadiska, ktoré siaha až k samým koreňom skutočnosti, treba povedať, že podstatu a úlohy rodiny určuje koniec koncov láska... Každá osobitná úloha rodiny je výrazom a konkrétnym uskutočnením tohto základného poslania.”[12]

Láska je nielen cieľom, ale aj oživujúcim princípom celej výchovy. Sv. Ján Pavol II. po tom, čo načrtol tri základné charakteristické znaky práva a povinnosti rodičov na výchovu svojich detí, uzatvára: „Popri týchto vlastnostiach nesmie sa zabúdať ani na najhlavnejšieho činiteľa, ktorý určuje výchovnú povinnosť rodičov, na otcovskú a materskú lásku, ktorá vo výchovnej činnosti nachádza svoje završenie tým, že robí plnou a dokonalou službu životu. Láska rodičov je teda zdrojom, dušou výchovy, a tak aj normou, ktorá hýbe a riadi celú konkrétnu výchovnú činnosť a obohacuje ju o tie hodnoty nežnosti, stálosti, dobroty, ochoty slúžiť, nezištnosti a obetavosti, ktoré sú najcennejšími plodmi lásky.”[\[13\]](#)

V dôsledku toho, majú pred sebou „stav núdze vo výchove“, ako ho označil Benedikt XVI., na prvom mieste si treba znovu pripomenúť, že

cieľom a hnacou silou výchovy je láska. Rodičia, ktorí sú dnes konfrontovaní neraz deformovaným obrazom lásky, ako podieľajúci sa a spolupracovníci na Božej láske, majú radostné poslanie pevne odovzdávať pravdivý obraz lásky.

Výchova detí je dôsledkom a pokračovaním samotnej manželskej lásky. Preto rodinný život, vznikajúci prirodzeným vývojom zo vzájomnej manželskej lásky, je vhodným prostredím pre ľudskú a kresťanskú výchovu detí. Vzájomná láska ich rodičov je prvou školou lásky pre deti. Prostredníctvom rodičovského príkladu získavajú deti už od raného veku schopnosť naozaj milovať. Preto prvou radou sv. Josemaríu mladým manželom bolo, aby si každý deň strážili a obnovovali svoju vzájomnú láskavosť, lebo vzájomná láska je tým, čo oživuje a dáva súdržnosť celej rodine.

„Veľmi sa milujte navzájom, lebo Boh je veľmi spokojný, keď sa navzájom milujete. A keď budú pribúdať roky – teraz ste ešte veľmi mladí – tak sa nebojte. Vaša láska sa neoslabí, ale bude stále silnejšia. Bude dokonca taká vrúcna, ako keď ste ešte len spolu chodili pred sobášom.”^[14] Ak existuje láska medzi rodičmi, deti vdychujú atmosféru sebadarovania a veľkodušnosti, ktorá sa prejavuje v slovách rodičov, v ich gestách, v množstve detailov láskyplnej obety. Obyčajne sú to veľmi malé veci, ale zamilované srdce im pripisuje veľkú dôležitosť, a majú obrovský dopad na formáciu detí už od toho najútlejšieho veku.

Keďže výchova detí je nevyhnutným pokračovaním otcovstva a materstva, je potrebná aj vzájomná účasť oboch manželských partnerov. Výchovné poslanie je vlastné manželskému páru, nakoľko tvoria manželský zväzok. Každý manželský partner sa

podieľa aj na otcovstve a materstve toho druhého. Nesmie sa nikdy zabúdať, že všetci ostatní, ktorí pomáhajú vo výchove – školy, farnosti, mládežnícke kluby, atď. – tak robia len ako spolupracovníci rodičov. Ich pomoc je tak predĺžením výchovného pôsobenia, a nie jeho náhradou. A obaja rodičia majú aktívnu úlohu vo vytváraní atmosféry domova. Boh dáva svoju milosť, keď treba nahradiť nevyhnutnú neprítomnosť niektorého z manželských partnerov, nikdy sa však nesmie stať to, že jeden z manželských partnerov odmieta výchovnú rolu, alebo ju vykonáva len polovičato.

Je samozrejmé, že obrovské spoločenské a pracovné zmeny v posledných rokoch mali výrazný dopad na rodinu. Okrem iných vecí, významne narástol počet rodín, kde obaja rodičia pracujú mimo domova, neraz vo veľmi náročných

povolaniach. Každá generácia má svoje problémy a svoje zdroje a nemôžeme hovoriť, že isté obdobie je lepšie, alebo horšie, ako to iné.

Nemali by sme upadať ani do formálnych výhovoriek. Láska však vždy vie, ako uprednostniť rodinu pred prácou, je kreatívna, keď hľadá spôsoby, ako nahradiť nedostatok času, keď intenzívnejšie vkladá energiu do rodinných vzťahov.

Okrem toho sa nikdy nemá zabúdať, že obaja rodičia sa majú zapájať do budovania domova. Je chybou si myslieť, že základnou povinnosťou otca je zarábať peniaze, a že môže v rukách manželky ponechať domáce povinnosti a výchovu detí.

Márii a Jozefovi, ktorí sa starali o Ježiša, keď rástol v múdrosti, veku a milosti,^[15] zverujeme poslanie rodičov, spolupracovníkov Božích, v tejto úlohe takého veľkého významu a krásy.

Poznámky:

[1] II. Vatikánsky koncil, Pastoračná konštitúcia *Gaudium et spes*, č. 24.

[2] Katechizmus Katolíckej Cirkvi, č. 1653.

[3] Tamtiež., č. 1604.

[4] Tamtiež., č. 2205.

[5] II. Vatikánsky koncil, Pastoračná konštitúcia *Gaudium et spes*, č. 48.

[6] Tamtiež., č. 22.

[7] Lk 2:52.

[8] Pozri sv. Ján Pavol II., Apoštolská exhortácia *Familiaris consortio*, 22. novembra 1981, č. 36.

[9] II. Vatikánsky koncil, Deklarácia o kresťanskej výchove, 28. októbra 1965, č. 3.

[10] Benedikt XVI., List rímskej diecéze o kresťanskej výchove, 21. január 2008.

[11] *Katechizmus Katolíckej Cirkvi*, č. 1604.

[12] Sv. Ján Pavol II., Apoštolská exhortácia *Familiaris consortio*, 22. novembra 1981, č. 17.

[13] *Tamtiež.*, č. 36.

[14] *Hogares luminosos y alegres*, strana. 36.

[15] Pozri. Lk 2:52.

.....